
*Іваненко Дмитро Дмитрович,
кандидат юридичних наук
викладач кафедри адміністративного,
господарського права та фінансово-економічної безпеки ННІ
права Сумського державного університету
Ярошенко Вікторія Олександрівна,
магістрант ННІ права Сумського державного університету*

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НЕЗАКОННЕ ВИКОРИСТАННЯ КВАЛІФІКОВАНОГО ЗАЗНАЧЕННЯ ПОХОДЖЕННЯ ТОВАРУ В УКРАЇНІ

В умовах європейського вектору розвитку України правова охорона інтелектуальної власності набуває особливого значення для сфери господарської діяльності. Конкуренція між суб'єктами господарювання призводить до необхідності отримання ними додаткових переваг перед конкурентами. Вирішити це питання допомагають засоби індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг — знаки для товарів і послуг, фірмові найменування, кваліфіковані зазначення походження товару тощо.

Серед вказаних засобів індивідуалізації особливу увагу привертає такий об'єкт як кваліфіковане зазначення походження товару — в умовах конкуренції з європейськими виробниками товарів, національні виробниками будуть змушені переоцінити роль та значення кваліфікованого зазначення походження товару як додаткової конкурентної переваги. Тому кримінально-правова охорона права на кваліфіковане зазначення походження товару набуває нового значення.

Одним із способів захисту права інтелектуальної власності на кваліфіковане зазначення походження товару, зокрема, є кримінально-правовий [1, с. 69]. Розглядаючи кримінально-правову відповідальність як двостійкий феномен, двоаспектне явище (позитивно-негативне), В. К. Гришук визначає її як вид юридичної відповідальності, що являє собою реалізовану необхідність свідомого і добровільного використання суб'єктом свого права, виконання обов'язку, дотримання заборони, що міститься в кримінально-правових нормах, а в разі їх порушення — необхідність зазнавати порушником приписів цих норм примусових заходів правового впливу, передбачених ними і застосовуваних компетентними органами держави в установлених процесуальним і виконавчим законодавством формах і межах [2, с. 52–53].

Своєю чергою, Є. С. Гнатенко зауважує, що, у відповідності до ч. 1 ст. 2 Кримінального кодексу України (надалі — КК України), підставою кримінальної відповідальності є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад злочину, передбаченого КК України. Дослідник у межах цієї єдиної законодавчої підстави виділяє такі структурні елементи: фактичну сторону — вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад злочину; юридичну сторону — передбачуваність суспільно небезпечного діяння нормами КК України; матеріальну сторону — факт вчинення злочину; процесуальну сторону — наявність обвинувального вироку суду [3, с. 103-105].

В. І. Микитин підкреслює: правовідносини, що виникають між суб'єктами підприємницької діяльності та органами контролю у сфері інтелектуальної власності, є найбільш складними. Дослідник вказує, що регулювання питань у цій сфері діяльності на законодавчому рівні відбулося порівняно недавно [4, с. 256].

Кримінальна відповідальність за незаконне використання кваліфікованого зазначення походження товару передбачена нормами ст. 229 «Незаконне використання знака для товарів та послуг, фірмового найменування, кваліфікованого зазначення походження товару» КК України. Для більш ґрунтовного дослідження питання кримінально-правової охорони прав на кваліфіковане зазначення походження товару сфокусуємо увагу саме на зазначеному предметі злочину, передбаченого нормами ст. 229 КК України.

У цьому випадку основним безпосереднім об'єктом злочину є встановлений законодавством порядок правової охорони кваліфікованих зазначень походження товару. Додатковими об'єктами є права споживачів та засади добросовісної конкуренції. Предметом злочину виступає кваліфіковане зазначення походження товару.

Не є предметом злочину просте зазначення походження товару, кваліфіковане зазначення походження товару, пов'язане з географічним місцем в іноземній державі, якщо право на це зазначення не охороняється у відповідній іноземній державі [5].

Об'єктивна сторона злочину характеризується сукупністю ознак:

- 1) діянням у вигляді незаконного використання предметів або іншого порушення права на кваліфіковане зазначення походження товару;
- 2) суспільно-небезпечними наслідками (матеріальна шкода у значному, великому або особливо великому розмірі);
- 3) причинним зв'язком між вказаними діянням та наслідками.

Незаконним використанням зареєстрованого кваліфікованого зазначення походження товару визнаються такі випадки:

- 1) використання здійснюється особою, яка не має свідоцтва про право використання;
- 2) зазначення використовується, хоча товар не походить із зареєстрованого для цього зазначення географічного місця;
- 3) використання вводить в оману споживачів щодо походження товару та його особливих властивостей або інших характеристик; використання щодо неоднорідних товарів завдає шкоди репутації зареєстрованого зазначення або є неправомірним використанням його репутації;
- 4) використання кваліфікованого зазначення походження товару як видової назви.

Злочин вважається закінченим з моменту заподіяння матеріальної шкоди у значному розмірі. Матеріальна шкода включає: пряму дійсну шкоду, упущену (втрачену) вигоду. Втрачена вигода може бути спричинена незаконним використанням винною особою чужого знаку, розширенням сфери збуту продукції що знижує попит на ринку на оригінальні товари. Заподіяння шкоди діловій репутації суб'єкта господарювання повинно братися до уваги під час визначення розміру заподіяної злочином шкоди як показник зменшення вартості гудвілу.

Незаконне використання кваліфікованого зазначення походження товару, а так само інше умисне порушення прав на ці об'єкти, яке не було пов'язане із заподіянням шкоди у значному, великому чи особливо великому розмірі, тягне адміністративну відповідальність (ст. 512, ч. 1 ст. 1643 Кодексу України про адміністративні правопорушення) [5].

Необхідно зауважити, у цьому випадку правильне визначення розміру матеріальної шкоди напряму впливає на правильність кваліфікації. У примітці до ст. 229 КК України використовується поняття «неоподатковуваний мінімум доходів громадян», в залежності від розміру якого встановлюється межа матеріальної шкоди. Норми Податкового кодексу України, в аспекті кваліфікації злочинів або правопорушень, суму неоподаткованого мінімуму встановлюють на рівні податкової соціальної пільги, визначеної підпунктом 169.1.1 пункту 169.1 статті 169 розділу IV Податкового кодексу України для відповідного року. У зазначеному підпункті податкова пільга дорівнює 100 % розміру прожиткового мінімуму для працездатної особи (у розрахунку на місяць), встановленому законом на 1 січня звітного податкового року. Відповідно до ст. 7 Закону України «Про Державний бюджет України на 2017 рік»

сума прожиткового мінімуму станом на 01.12.2017 р. для працездатної особи складає 1700 грн.

Суб'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 229 КК України характеризується такими елементами: 1) вина — прямий умисел (особа усвідомлює суспільно-небезпечний характер свого діяння, передбачає його суспільно-небезпечні наслідки і бажає їх настання); 2) мета — незаконне збагачення шляхом збільшення продажів власних товарів та послуг за рахунок популярності; 3) мотив — це спонукання до вчинення злочину (користь винної особи) [6, с. 527].

Суб'єкт злочину — загальний (фізична, осудна особа, що досягла шістнадцятирічного віку).

Таким чином, диспозиція ст. 229 КК України має бланкетний характер. Тому пошук відповідних норм здійснюється у Законі України «Про охорону прав на зазначення походження товарів». Цей склад злочину є злочином з матеріальним складом. Окремого дослідження потребує питання завершеності замаху на незаконне використання кваліфікованого зазначення походження товару.

Список використаних джерел:

1. Кульчинська Ю. О. Кримінально-правовий захист права інтелектуальної власності // *Юридична наука*. 2013. № 9. С. 69–79.

2. Гришук В. К. Поняття, види, підстави і форми реалізації кримінальної відповідальності // *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2013. № 1 (1). С. 50–65.

3. Гнатенко Є. С. Підстави кримінальної відповідальності за законодавством України // *Вісник Академії митної служби України*. Сер. : Право. 2013. № 2. С. 102–106.

4. Микитин В. І. Наслідки порушення прав інтелектуальної власності // *Часопис Київського університету права*. 2012. № 2. С. 256–261.

5. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / Бойко А.М., Брич Л.П., Гришук В.К., Дудоров О.О. та ін.; за ред. Мельника М.І., Хавронюка М.І. К. : Юридична думка, 2009. 1296 с. URL: <http://legalexpert.in.ua/komkodeks/uk/81-uku/1924-229.html> (дата звернення: 05.12.2017 р.).

6. Ткачук Т. М., Поліщук І. Ю. Порушення прав на торговельну марку у кримінальному процесі: особливості кваліфікації // *Криміналістика і судебна експертиза*. 2013. Вып. 58 (2). С. 523–530.